

ВНЗ „УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ”

УСТИМЕНКО ЮРІЙ СЕРГІЙОВИЧ

УДК: 378.1: 616.31

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ
ВЗАЄМОДІЇ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Дніпро – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля”.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Волкова Наталія Павлівна,
ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля”,
завідувач кафедри педагогіки та психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Кайдалова Лідія Григорівна,
Національний фармацевтичний
університет, м. Харків,
завідувач кафедри педагогіки та психології;

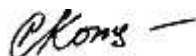
кандидат педагогічних наук
Корж Олена Юріївна,
Донецький національний університет імені
Василя Стуса, м. Вінниця,
доцент кафедри іноземної мови професійного
спрямування.

Захист відбудеться 24 лютого 2017 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.120.02 у ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18, зал засідань вченої ради (А 315).

Із дисертацією можна ознайомитись на сайті www.duan.edu.ua та у бібліотеці ВНЗ „Університет імені Альфреда Нобеля” за адресою: 49000, м. Дніпро, вул. Січеславська Набережна, 18.

Автореферат розісланий 24 січня 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.П. Кожушко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах економічних, політичних та соціально-культурних перетворень, динамічного розвитку, технологізації й комерціалізації медичної галузі, в тому числі стоматології, все більш нагальними стають питання якості медичного обслуговування, а отже і рівня професійної підготовки стоматологів, їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках праці, ключовим показником якої є здійснення ефективної професійної взаємодії. Зазначене потребує особливої уваги до підготовки лікарів-стоматологів, які, виконуючи ролі компетентного експерта-професіонала, консультанта або радника, були б здатні успішно взаємодіяти з різними групами пацієнтів, колегами, керівниками, медсестрами й іншими фахівцями, співпрацювати на основі довіри, підтримки, розуміння, толерантності, співчуття, поваги один до одного.

Проблема вдосконалення професійної підготовки лікаря-стоматолога, як і лікаря будь-якої іншої спеціальності, на сьогодні розглядається як справа державної ваги, з урахуванням провідних концептів, закладених в таких нормативних документах: Закон України «Про вищу освіту», Національна рамка кваліфікацій, Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 років та ін.

Питання взаємодії, зокрема професійної взаємодії лікаря, упродовж віків вважалося фундаментальним. Уперше цю проблему порушили у своїх працях видатні філософи, мислителі, лікарі Стародавньої Греції, Риму, Індії, епохи Відродження тощо.

На сьогодні проблема взаємодії як така займає чільне місце у дослідженнях філософів (В. Біблер, М. Бубер, М. Каган, Е. Кант, П. Сорокіна та ін.), соціологів (К. Апель, Г. Блумер, М. Вебер, Ч. Кулі, Ю. Лотман, Дж. Г. Мід, Т. Парсонс, Дж. Хоманс та ін.), психологів (Б. Ананьєв, О. Бодальов, С. Іванова, В. Куніцина, О. Леонтьєв, Л. Орбан-Лембрик та ін.). Щодо професійної взаємодії, то вона була предметом дослідження таких вчених, як Т. Анісімова, Є. Головаха, М. Лежньова, Н. Паніна, А. Петров та ін.

Українськими та російськими дослідниками акцентовано увагу на питаннях щодо змісту поняття готовності до професійної взаємодії фахівців різного профілю: студентів медичних коледжів (С. Поплавська та ін.), майбутніх лікарів (М. Заєць), вихователів (І. Слепцова), фахівців туристичної галузі (О. Дішко), учителів (О. Яковлева) та ін.

Дослідники приділяють значну увагу професійній підготовці лікарів (К. Беррі, Л. Богданова, В. Бойко, Т. Скрябіна, М. Тараришкіна, С. Тихолаз), формуванню в них комунікативної (М. Асімов, О. Ісаєва, Н. Калашнік, Т. Тихонова, А. Єпіфанцева), мовленнєвої (М. Мусохранова, Ю. Юсеф) та полікультурної компетентності (А. Щербакова), культури мовлення (М. Лісовий, О. Уваркіна) й терміновживання (В. Юкало); комунікативної (С. Герасименко) й деонтологічної культури (А. Грандо, О. Голік), толерантності (О. Андрійчук, П. Бабенко), духовності (О. Гвільдіс, Л. Максимчук), готовності до взаємодії (М. Драгобецький, С. Поплавська), безконфліктної взаємодії у професійній діяльності (Л. Лимар) тощо.

Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх стоматологів, деонтологічні, морально-етичні, психологічні аспекти стоматологічної діяльності досліджено такими науковцями, як О. Басманова, М. Бондаренко, І. Герасимович, Г. Рузин, О. Савіна, Т. Северина, Т. Стефан, Т. Шарова, Д. Шиленко, О. Цимбалістов, I. Aartman, K. Arngup, M. Bergman, S. Cohen, B. Schouten, T. Yoshida та ін.

Вивченню окремих питань професійної підготовки зазначених фахівців присвячено праці В. Вороніна (соціальна динаміка професійних ролей в стоматології); О. Гуменюк (організаційно-педагогічні умови професійної підготовки молодших спеціалістів стоматологічного профілю); Н. Дьоміної (емоційно-особистісні особливості пацієнтів під час амбулаторного лікування стоматологічних захворювань); Г. Кіпіані (розвиток комунікативної компетентності лікаря-стоматолога як умова професійної успішності); О. Кисельової (формування довгострокових взаємовідносин стоматологів з дітьми та батьками для профілактики та лікування стоматологічних захворювань); С. Коваль (психологічні особливості формування професійно важливих дій у навчальній діяльності студентів-стоматологів); Я. Кульбашної (формування професійної компетентності майбутніх фахівців із стоматології); С. Шиліної (соціально-психологічні фактори взаємовідносин лікаря та пацієнтів у сучасній стоматологічній практиці). Водночас, незважаючи на різнопланові дослідження, означені підходи лише частково висвітлюють проблему підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії саме засобами інтерактивних методів навчання.

Аналіз результатів теоретичних напрацювань учених щодо підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії дав змогу констатувати низку *суперечностей* між: стрімким зростанням вимог суспільства до якості професійної взаємодії стоматологів й рівнем їх професійної підготовки у вищих навчальних закладах; потребою у висококваліфікованих стоматологах, здатних до здійснення професійної взаємодії, та недостатньою сформованістю в них готовності до професійної взаємодії; наявністю потенційних можливостей інтерактивних методів навчання для формування готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії та нерозробленістю технології підготовки зазначеної категорії фахівців до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання.

Необхідність усунення зазначених суперечностей, практичне значення проблеми та недостатнє опрацювання її теоретичних та прикладних аспектів визначили тему наукового дослідження: **„Підготовка майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання”**.

Зв'язок теми дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає основним напрямам досліджень науково-дослідної лабораторії інноваційних методів навчання та кафедри педагогіки та психології Університету імені Альфреда Нобеля, проведених у межах комплексної наукової теми „Модернізація професійно-педагогічної освіти в Україні в умовах інтеграції до світового освітнього простору” (державний реєстраційний номер 0112U002287). Тему затверджено вченою радою Дніпропетровського

університету імені Альфреда Нобеля (протокол № 1 від 19 лютого 2015 р.), уточнено вченою радою Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля (протокол № 8 від 10 листопада 2015 р.). Дослідження узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 8 від 15.12.2015 р.).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх стоматологів у вищих медичних навчальних закладах.

Предмет дослідження – технологія підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання.

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні засади підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання, розробити та експериментально перевірити технологію реалізації цього процесу.

Гіпотеза дослідження. Успішність підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії забезпечується технологією, спрямованою на формування мотиваційного, когнітивного, операційного, особистісного компонентів готовності до зазначеного виду діяльності; передбачає реалізацію пропедевтичного, змістово-процесуального, рефлексивно-аналітичного, контрольо-оціночного етапів, оптимальне поєднання інтерактивних методів навчання, здатних гарантувати ефективну взаємодію майбутніх стоматологів у процесі фахової підготовки.

Для досягнення поставленої мети та перевірки гіпотези сформульовано такі **завдання дослідження**:

1. На підставі аналізу філософської, соціологічної та психолого-педагогічної літератури розкрити теоретичні засади підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії.

2. Обґрунтувати сутність, структуру, показники та рівні сформованості готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії як складової загальної професійної готовності.

3. Розробити й теоретично обґрунтувати технологію підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання.

4. Здійснити експериментальну перевірку ефективності технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання.

5. Розробити комплекс навчально-методичних матеріалів для викладачів вищих медичних навчальних закладів щодо підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання.

Теоретико-методологічні засади дослідження становлять: концептуальні положення системного (В. Афанасьєв, Ю. Бурименко, Е. Юдін, Ю. Шабанова), діяльнісного (Б. Ананьєв, М. Каган, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн), аксіологічного (А. Кавалеров, Ю. Вооглайд, Н. Ткачова), особистісно-орієнтованого (Є. Бондаревська, В. Серіков, І. Якиманська), культурологічного (М. Бахтін, В. Біблер, Х.-Г. Гадамер, О. Лосєв, Ю. Лотман), синергетичного (Л. Величко, В. Кремень, І. Пригожин, А. Самодрин), контекстного

(А. Вербицький) підходів; концептуальні підходи до проблеми готовності до різних видів професійної діяльності (М. Дьяченко, Є. Зеєр, Л. Кандибович, О. Коробкова, З. Курлянд та ін.); фундаментальні положення філософсько-соціологічних (В. Біблер, Г. Блумер, Р. Дафт, М. Каган, Т. Ньюкомб, Т. Парсонс, Дж. Хоманс та ін.), психологічних (Б. Ананьєв, Т. Анісімова, О. Бодальов, Є. Головаха, С. Іванова, В. Куніцина, О. Леонтєв, Л. Орбан-Лембрик та ін.) теорій взаємодії; концептуальні ідеї теорії та практики професійної взаємодії (Т. Анісімова, Є. Головаха, Н. Паніна, А. Петров та ін.); положення теорії емоційного інтелекту (Г. Гарднер, С. Каган); теоретичні й практичні засади професійної підготовки майбутніх медиків (М. Асімов, О. Ісаєва, Н. Калашнік, Л. Кайдалова, О. Корж, М. Лісовий, М. Мусохранова, Т. Скрябіна, М. Тараришкіна, С. Тихолаз); теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх стоматологів (В. Вороніна, О. Гуменюк, Н. Дьоміна, Л. Карташова, Г. Кіпіані, О. Кисельова, С. Коваль, Я. Кульбашна, С. Шиліна); наукові ідеї впровадження інтерактивних методів навчання у ВНЗ (В. Беспалько, Н. Волкова, Ю. Гущин, І. Дичківська, Т. Рогова, Г. Селевко, О. Січкарук та ін.).

Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження комплексно використано такі **методи**: *теоретичні* – аналіз філософської, соціологічної, педагогічної, психологічної літератури, синтез, індукція і дедукція, порівняння, аналогія, зіставлення – для визначення ключових понять дисертаційної роботи, особливостей професійної взаємодії стоматологів; узагальнення і систематизації концептуальних теоретичних положень, моделювання – для розробки та обґрунтування технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання; *емпіричні* – анкетування, бесіда, педагогічне спостереження, тестування – для діагностування рівня сформованості готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) з метою перевірки ефективності запропонованої технології; *методи математичної статистики* – для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася впродовж 2013–2016 рр. на базі Дніпропетровської медичної академії, Дніпропетровського медичного інституту традиційної та нетрадиційної медицини, Львівського медичного інституту, Запорізького державного медичного університету.

В експериментальному дослідженні брали участь 28 викладачів та 292 студенти спеціальності „Стоматологія”, з яких 148 осіб – в експериментальній групі та 144 особи – у контрольній групі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* як особливу педагогічну проблему досліджено підготовку майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання; науково обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено технологію підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання на підставі системного,

діяльнісного, синергетичного, культурологічного, контекстного, особистісно-орієнтованого, аксіологічного підходів, яка містить такі етапи: пропедевтичний, змістово-процесуальний, рефлексивно-аналітичний, контрольньо-оціночний;

– *уточнено й конкретизовано* понятійно-категоріальний апарат дослідження („професійна взаємодія”, „професійна взаємодія стоматологів”, „готовність майбутніх стоматологів до професійної взаємодії”, „технологія підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання”); найважливіші концепти професійної взаємодії стоматолога як основи й умови встановлення найрізноманітніших відносин у професійному середовищі;

– *удосконалено* форми (практичні та семінарські заняття, індивідуальні й факультативні заняття, самостійна робота, співнавчання, взаємонавчання) та інтерактивні методи навчання (проблемні, тренінгові, ігрові, проектні, ситуаційні), спрямовані на формування мотиваційного, когнітивного, операційного, особистісного компонентів готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії;

– *набули подальшого розвитку*: наукові уявлення про сутність, структуру, критерії, показники й рівні сформованості готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії; діагностичний інструментарій оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії; ідеї системного, діяльнісного, синергетичного, культурологічного, контекстного, особистісно-орієнтованого, аксіологічного підходів в аспектах досліджуваної проблеми.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає: в розробці та впровадженні технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання, що може бути застосована як основа моделювання відповідного процесу для студентів вищих медичних навчальних закладів; модифікації змісту навчальних дисциплін „Філософія”, „Англійська мова (за професійним спрямуванням)”, „Основи психології. Основи педагогіки”, коригуванні їхніх цільових орієнтирів; розробці програми та навчально-методичного забезпечення спецкурсу „Професійна взаємодія стоматологів”, який впроваджено у навчальний процес ВНЗ; розробці банку тренінгових програм, комплексу ділових і рольових ігор, навчальних проектів, ситуаційних вправ, спрямованих на формування готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії; розробці програми діяльності дискусійного клубу „Оратор”.

Основні положення дисертації можуть бути використані для подальшого вдосконалення теорії та практики професійної освіти, зокрема у підготовці студентів спеціальності „Стоматологія”, системі підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних кадрів, самоосвітній діяльності майбутніх стоматологів.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес ДЗ „Дніпропетровська медична академія” (довідка про впровадження № 99 від 24.06.2016 р.), Дніпропетровського медичного інституту традиційної та

нетрадиційної медицини (довідка про впровадження № 2 від 06.06.2016 р.), Львівського медичного інституту (довідка про впровадження № 29 від 01.06.2016 р.), Запорізького державного медичного університету (довідка про впровадження № 1 від 29.08.2016 р.), Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля (довідка про впровадження № 514 від 16.06.2016 р.).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження репрезентовано в доповідях і повідомленнях на наукових, науково-практичних та науково-методичних конференціях різних рівнів: *міжнародних*: „Нове у педагогіці та психології сучасного світу” (Львів, 2014), „Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки” (Одеса, 2015), „Особистість, сім’я і суспільство: питання педагогіки та психології” (Львів, 2015), „Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування” (Львів, 2015), „Практична психологія у сучасному вимірі” (Дніпропетровськ, 2016); „Забезпечення якості вищої освіти: європейські й національні стандарти та індикатори” (Старобільськ, 2016); *всеукраїнських*: „Сучасні соціально-економічні системи та проблеми освітології” (Дніпропетровськ, 2015), „Історичні, філософські, мовні і методологічні тенденції розвитку сучасної освіти” (Харків, 2015, 2016), „Вища освіта: проблеми та перспективи” (Дніпропетровськ, 2016), *міжвузівській*: „Актуальні проблеми навчання іноземних студентів” (Дніпропетровськ, 2015); обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки та психології, звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу ПВНЗ „Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля” (2013–2016 рр.).

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дослідження відображено у 21 публікації, з них – 9 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття у зарубіжному виданні, 11 статей і тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (387 найменувань, у тому числі 32 – іноземними мовами), 19 додатків на 79 сторінках, 21 таблиці, 8 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 328 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, окреслено об’єкт, предмет, мету й завдання роботи; описано теоретичні засади, методи дослідження; конкретизовано наукову новизну; розкрито практичне значення здобутих результатів; подано відомості про апробацію, публікації і структуру дисертації.

У першому розділі – „**Теоретичні засади підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання**” – розкрито філософські, соціологічні, психологічні, педагогічні витоки теорії взаємодії, професійної взаємодії, зокрема взаємодії лікарів, визначено сутність та структуру готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії, охарактеризовано можливості інтерактивних методів

навчання у формуванні готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії.

Аналіз наукових студій стосовно становлення професії стоматолога, європейських документів, вітчизняних законодавчих актів, в яких окреслено засади кадрової політики держави стосовно компетентностей дипломованих стоматологів, дозволив виявити основні вимоги до здійснення професійної взаємодії, актуалізувати готовність до професійної взаємодії як важливий компонент професійної діяльності зазначених фахівців та необхідність її формування у процесі професійної підготовки майбутніх стоматологів.

Вивчення генези поняття „взаємодія” у філософських, соціологічних дослідженнях (В. Біблер, Г. Блумер, Г. Гарфінкель, Р. Дафт, М. Каган, Дж. Г. Мід, Т. Ньюкомб, Т. Парсонс, Дж. Хоманс та ін.), психолого-педагогічній літературі (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, О. Бодальов, Є. Головаха, В. Куніцина, О. Леонтєв, Л. Орбан-Лембрик та ін.) дало можливість виявити сутнісні ознаки взаємодії (двосторонність зв'язків, активність суб'єктів, динамічність взаємообміну інформацією, зв'язок з рефлексією), її складові (ситуація, суб'єкти, норми, цінності), норми (емпатія, моральність, повага) й принципи (гуманізму, демократизму, інтерактивності, реверсивності, толерантності). Взаємодія передбачає встановлення різновидів відносин (суб'єкт-об'єктні, суб'єкт-об'єкт-суб'єктні, суб'єкт-суб'єктні) й спрямована на взаєморозуміння, координацію й узгодження дій її суб'єктів.

Унаслідок наукового пошуку (Р. Вітч, В. Воронін, І. Герасимович, О. Дехтярьова, Л. Касенова, О. Кисельова, В. Сабурова та ін.) конкретизовано найважливіші концепти професійної взаємодії стоматолога як основи й умови встановлення найрізноманітніших відносин у професійному середовищі (розмаїття суб'єктів та функцій, вимушений характер); встановлено основні типи (кооперація, конкуренція), моделі взаємодії (інженерна, колегіальна, контрактна, патерналістська), стилі, тактики й технології професійної взаємодії стоматолога; розкрито типи спілкування із суб'єктами процесу лікування (основний, допоміжний, оказіональний, фатичний), акцентовано увагу на провідних стратегіях поведінки стоматолога (співпраця, протидія, компроміс, поступливість, уникнення). Виокремлено специфічні особливості професійної взаємодії стоматолога (монотонність, необхідність роботи в замкнутому просторі з людьми, які зазнають проблем зі здоров'ям, відчувають біль, страх і тривогу, психоемоційні навантаження, дефіцит часу й уваги та ін.), причини непродуктивної взаємодії стоматолога і пацієнта.

З урахуванням наукових підходів до визначення понять „готовність” (А. Деркач, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Е. Зеєр, Н. Кузьміна, Л. Мітіна, В. Сластьонін), „готовність до професійної діяльності” (О. Коробкова, В. Крутецький, М. Лежньова, С. Рубінштейн, В. Серіков, І. Слепцова), „готовність до професійної взаємодії” (О. Дишко, М. Лежньова, С. Поплавська, Г. Рузін), специфіки професійної взаємодії лікарів-стоматологів визначено ключове поняття дослідження, а саме *готовність майбутніх стоматологів до професійної взаємодії*, що розглядається як стійке, цілісне, інтегративне утворення особистості, основою якого є володіння професійно-орієнтованими

знаннями, уміннями та особистісними якостями, які забезпечують конструктивну взаємодію в системі професійних відносин й реалізації професійних функцій стоматолога. Опанування цього особистісного утворення забезпечує перевагу стоматологів на ринку праці.

Компонентами готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії визначено такі: *мотиваційний* (потреба у підвищенні майстерності професійної взаємодії, наявність мотивації досягнення (прагнення до успіху, самовдосконалення), *когнітивний* (повнота та міцність знань професійної взаємодії стоматолога), *операційний* (рівень володіння сукупністю умінь професійної взаємодії: комунікативно-мовленнєві, інтерактивні, морально-етичні, ставлення до моделювання професійних взаємодій), *особистісний* (ступінь сформованості емпатії, рефлексії, емоційного інтелекту, толерантності). Визначено рівні сформованості досліджуваної готовності (*низький, достатній, високий*) та розкрито їх зміст.

На підставі аналізу наукових праць дослідників щодо змісту, видів, можливостей інтерактивних методів навчання (Ю. Гуцин, В. Кручек, Т. Левовицький, О. Пометун, Р. Поцюрко, О. Січкарук, Г. Селевко та ін.), досвіду їх використання у підготовці майбутніх стоматологів (С. Герасименко, В. Кіпіані, О. Корж, О. Уваркіна та ін.) обґрунтовано сукупність інтерактивних методів навчання, які є доцільними для вирішення поставлених завдань дослідження, серед яких: діалогічно-дискусійні, методи кооперативного навчання, метод модерації, тренінги.

Визначені теоретичні основи та уявлення про сутність та структуру готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії стали важливими орієнтирами для обґрунтування технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання, реалізація якої гарантувала б досягнення цілей, що були поставлені у дослідженні.

У другому розділі – „**Обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання**” – теоретично обґрунтовано технологію підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання, конкретизовано поетапну її реалізацію, наведено результати експериментальної перевірки.

Аналіз наукових розвідок з педагогічних технологій і технологій навчання у ВНЗ (В. Беспалько, Н. Волкова, В. Докучаєва, С. Кашлев, О. Набока, Г. Селевко, Д. Чернілевський та ін.) уможливив визначення *технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання* як конкретного способу організованої спільної діяльності викладачів та студентів, що забезпечує підготовку майбутніх стоматологів до професійної взаємодії, а також сукупності методів, прийомів та засобів навчання, форм контролю і корекції, які поетапно (пропедевтичний, змістово-процесуальний, рефлексивно-аналітичний, контроль-оціночний етапи) упроваджуються у навчальний процес ВНЗ та гарантують досягнення кінцевого результату – сформованої готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії (рис. 1).

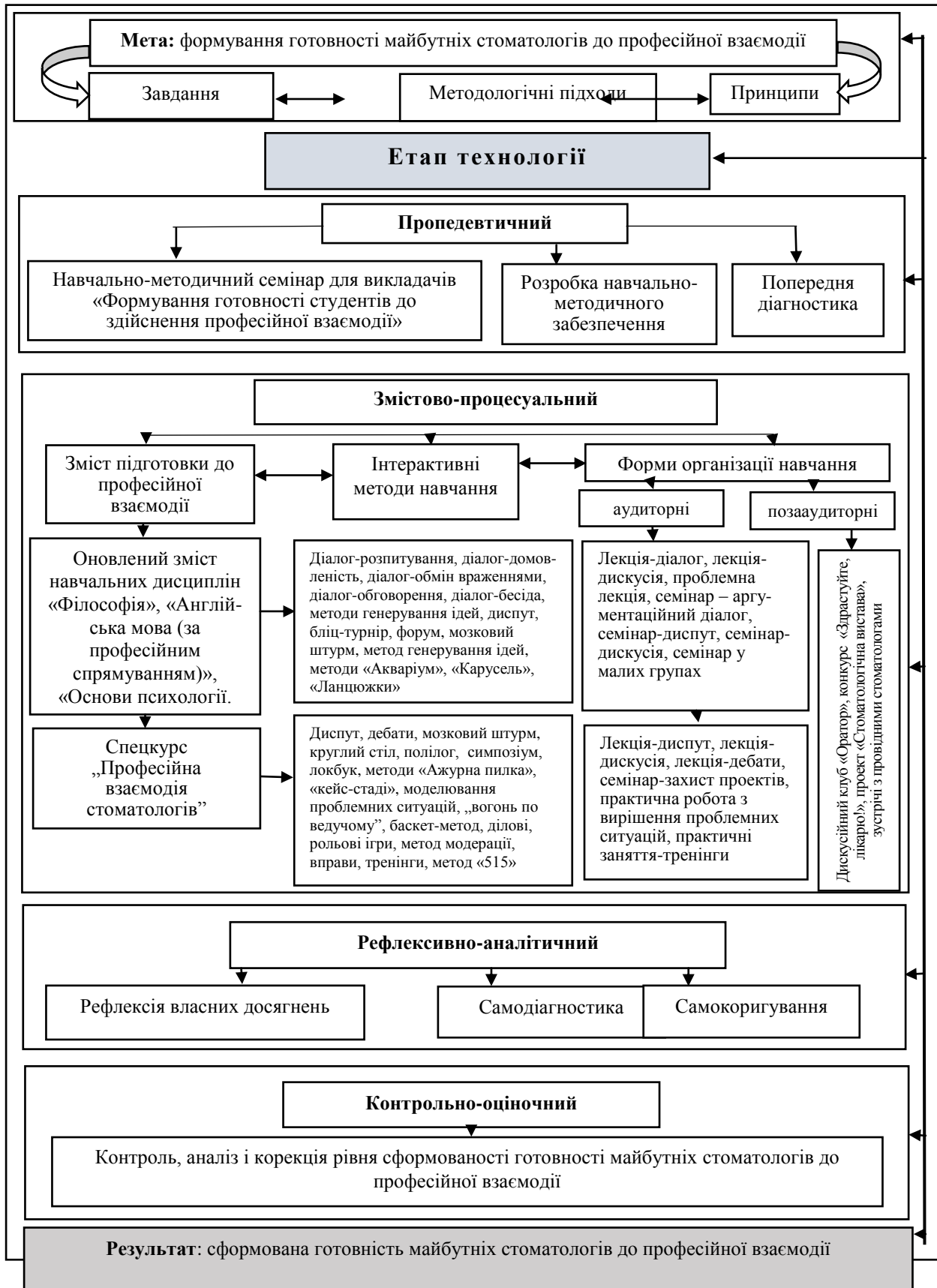

Рис. 1. Схема технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання

Підґрунтям розробленої технології визначено системний, діяльнісний, синергетичний, культурологічний, контекстний, особистісно-орієнтований, аксіологічний підходи та принципи навчання: інтерактивності, диверсифікації контексту професійної підготовки, діалогізації, індивідуалізації, толерантності, інтегративності, особистісної свободи.

Пропедевтичний етап технології передбачає теоретико-методичну підготовку викладачів вищого медичного навчального закладу до формування готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії шляхом проведення навчально-методичного семінару „Формування готовності студентів до здійснення професійної взаємодії”; розробку навчально-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання; попередню діагностику рівня сформованості у майбутніх стоматологів готовності до професійної взаємодії.

Змістово-процесуальний етап передбачає засвоєння студентами комплексу знань та формування відповідних умінь, необхідних для виконання професійних функцій, реалізація яких базується на взаємодії.

Основу цього етапу становили скоригований зміст навчальних дисциплін „Філософія”, „Англійська мова (за професійним спрямуванням)”, „Основи психології. Основи педагогіки”, збагачений теоретичними знаннями щодо сутності професійної взаємодії стоматолога, моделей, стратегій, тактик професійної взаємодії тощо, а також оновлені підходи до організації й проведення практичних занять і самостійної роботи студентів завдяки впровадженню інтерактивних методів навчання та авторського спецкурсу „Професійна взаємодія стоматологів”.

Дослідженням передбачено імплементацію співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, мікрогрупове навчання в співпраці) у такі традиційні форми навчання, як лекції, семінарські заняття, самостійна робота. Передбачено такі різновиди взаємодій студентів: пари (діади); групи (мікрогрупи). Репрезентовано інтерактивні методи навчання: діалогічно-дискусійні (диспут, дебати, міні-дискусії, мозковий штурм, круглий стіл, симпозіум, кейс-метод, методи генерування ідей, „вогонь по ведучому”, „Акваріум”, „Карусель”, „Займи позицію”, баскет-метод, форум), ігрові, тренінгові, метод ситуативного моделювання.

У розділі 2 показано, що формування готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії має здійснюватися через чітко сплановану інтеграцію аудиторної, самостійної та позааудиторної роботи, а саме через діяльність постійно діючого дискусійного клубу „Оратор”, проведення конкурсу „Здрастуйте, лікарю!”, захист проекту „Стоматологічна вистава”, організацію зустрічей з провідними стоматологами.

Розкрито сутність *рефлексивно-аналітичного етапу* технології, який реалізується шляхом застосування у навчальному процесі методів локбуку, сталкінгу, що спрямовують студентів на аналіз власної діяльності, відпрацювання навичок самоаналізу, самооцінки, самоконтролю та передбачає здійснення комплексу моніторингових процедур для визначення рівня сформованості досліджуваної готовності.

Контрольно-оціночний етап передбачає контроль, аналіз отриманих результатів, виявлення недоліків у здійсненні процесу формування готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання, внесення уточнень, що об'єктивно сприяють продуктивному формуванню досліджуваної готовності, визначення перспектив подальшої діяльності як викладачів, так і студентів.

Кінцевим результатом впровадження технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання є особистість студента з високим рівнем сформованості кожного компонента досліджуваної готовності та феномену в цілому.

У дослідженні, виконаному впродовж трьох років (2013–2016), взяли участь 292 студенти спеціальності „Стоматологія” ДЗ „Дніпропетровська медична академія”, Дніпропетровського медичного інституту традиційної та нетрадиційної медицини, Львівського медичного інституту, Запорізького державного медичного університету, з яких 148 осіб – експериментальна (ЕГ), 144 – контрольна (КГ) групи, а також 28 викладачів зазначених вишів.

Реалізація *пропедевтичного етапу технології* передбачала здійснення теоретико-методичної підготовки викладачів вищого медичного навчального закладу до формування готовності майбутніх лікарів до професійної взаємодії шляхом проведення навчально-методичного семінару „Формування готовності студентів до здійснення професійної взаємодії”. Семінар включав лекції (8 год.), практичні заняття (4 год.), тренінгові заняття (6 год.), майстер-класи (4 год.). На цьому етапі розроблено навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії (комплекс ситуативних вправ, ділових та рольових ігор, тренінгів – «Тайм-менеджмент», «Я – стоматолог-дослідник», «Види усного спілкування» та ін.); здійснено попередню діагностику рівня сформованості мотиваційної, когнітивної, операційної, особистісної складових готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії.

Відповідно до завдань змістово-процесуального етапу було оновлено зміст навчальних дисциплін („Англійська мова (за професійним спрямуванням)”, „Філософія”, „Основи психології. Основи педагогіки”), що забезпечило формування стійких поглядів на професійну взаємодію як необхідної складової діяльності стоматолога, розуміння необхідності самопізнання, усвідомлення моральних та етичних норм, здійснення експертизи власних дій, подальшого самовдосконалення. Виявлено суттєву ефективність таких інтерактивних методів навчання: різновиди діалогів („Головна дійова особа в діалозі „лікар – пацієнт”, „Християнські цінності милосердя, співчуття й діяльної любові в моделі Парацельса”): дискусії („Професійна взаємодія лікаря та пацієнта в працях М. Пирогова”, „Прийом стоматологом пацієнта-візуала (кінестетика, аудіала, дігітала)”); дебати „Різні культури – різні культури лікування”; бліц-турнір; мозковий штурм „Сучасна філософія медицина: якою їй бути?”; методи „Акваріум”,

„Карусель”, форум („Міжнародна конференція лікарів”); ділова гра „Медицина. Стоматологія. Культура. Реформи” та ін.

Реалізацію спецкурсу „Професійна взаємодія стоматолога” було спрямовано: на формування в майбутніх стоматологів когнітивного, операційного, особистісного критеріїв готовності у здійсненні професійної взаємодії. Студенти залучалися до участі у діалогах („Діалог з пацієнтом – порожня розмова або напружена робота сторін”, „Стоматолог – пацієнт”, „Огляд пацієнта стоматологом”), дискусіях („Як досягти психологічного контакту з пацієнтом?”); моделювання проблемних ситуацій („Черга в стоматологічній клініці”, „На прийомі у стоматолога”, „Візит стоматолога до будинку для людей похилого віку”, „Конфлікт стоматолога і пацієнта”, „Мені погано, лікарю!”); виконання проектів („Коли натхнення нас покличе”, „Слово лікаря як зцілювальна сила”); проведення ділових ігор („Передай наступному”, „Запитай товариша”, „Ти – мені, я – тобі”, „Змагання команд”) і тренінгів („Взаємодія лікаря і пацієнта”, „Дитячий стоматологічний прийом”, „Пролонгований контакт з батьками пацієнта” та ін.).

Реалізація вищенаведеного етапу передбачала залучення студентів до позааудиторної роботи, а саме: роботи гуртка „Особистісне зростання”, де студенти брали участь у тренінгах; дискусійного клубу „Оратор”, в якому майбутні стоматологи організовували диспути, дебати, дискусії; виконання проекту „Стоматологічна вистава”; організації та проведення вистави „Моє здоров’я починається з яскравої усмішки”; участі у міжфакультетському конкурсі „Доброго дня, лікарю!” та ін.

Отже, виявлено, що завдяки таким інтерактивним методам навчання студенти збагачують власний досвід взаємодії у конкретних професійно спрямованих ситуаціях і різних аспектах.

Упровадження рефлексивно-аналітичного етапу технології було спрямоване на відпрацювання навичок самоаналізу, самооцінки, самоконтролю (методи локбуку, сталкінгу), здійснення комплексу моніторингових процедур щодо діагностики рівня сформованості готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії.

Ефективність реалізації технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання відображає динаміка рівнів сформованості готовності студентів до професійної взаємодії (табл. 1).

Так, більшість студентів ЕГ на початок експерименту мали такі рівні сформованості готовності до професійної взаємодії: високий – 17,6%, достатній – 43,2 та низький – 39,2%. Натомість наприкінці експерименту в ЕГ було зафіксовано стрибкоподібність результатів. Суттєво збільшилася кількість студентів, які досягли високого рівня. В ЕГ приріст становить 24,3%, у КГ – значно менше – 2%. Це відбулося за рахунок переходу студентів з низького рівня, значення якого суттєво знизилися (в ЕГ – 25,7, в КГ – 2,7%) та достатнього (в ЕГ – 1,4, в КГ – 0,7%).

**Динаміка показників рівнів сформованості готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії в контрольній та експериментальній групах
(% до загальної кількості)**

Рівень сформованості готовності до професійної взаємодії	Група студентів							
	КГ (144 осіб)				ЕГ (148 осіб)			
	Етап експерименту							
	Констатувальний		Контрольний		Констатувальний		Контрольний	
	К	%	К	%	К	%	К	%
Високий	25	17,4	28	19,4	26	17,6	62	41,9
Достатній	60	41,7	61	42,4	64	43,2	66	44,6
Низький	59	40,9	55	38,2	58	39,2	20	13,5

Статистична значущість отриманих результатів була підтверджена за допомогою критерію φ^* Фішера для незалежних вибірок. Аналіз результатів вказав на статистично незначущу різницю між контрольною та експериментальною групами до експерименту (емпіричні значення критерію $\varphi_{емп}^* = 0,299$; $\varphi^*_{критич} = 1,64$; $\varphi_{емп}^* < \varphi^*_{критич}$) та, навпаки, статистично значущу різницю між показниками експериментальної та контрольної групи після експерименту (емпіричні значення критерію $\varphi_{емп}^* = 4,878$; $\varphi^*_{критич} = 1,64$; $\varphi_{емп}^* > \varphi^*_{критич}$).

Отримані результати дають підстави вважати ефективною запропоновану технологію підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання.

Отже, у дисертаційній роботі досліджено проблему підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії й запропоновано новий підхід до її розв'язання, що полягає в запровадженні технології підготовки зазначених фахівців до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання. Узагальнення результатів дослідження дозволило констатувати, що мету дисертаційної роботи досягнуто, а вирішені завдання та підтверджена гіпотеза стали підґрунтям для формулювання таких **висновків**:

1. На підставі аналізу наукової літератури з досліджуваної проблематики розкрито методологічні і теоретичні засади підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії, основу яких становлять: історичні й державні документи стосовно становлення професії стоматолога й сучасної підготовки дипломованих стоматологів, в яких окреслено основні вимоги до фахівців зазначеного профілю; наукові праці, завдяки яким конкретизуються основні дефініції дослідження, такі як „підготовка”, „професійна підготовка фахівців”, „підготовка до професійної взаємодії”, „готовність”, „готовність до взаємодії”; дослідження, що розкривають питання підготовки майбутніх спеціалістів, зокрема лікарів до професійної взаємодії як передумови їх успішної професійної діяльності та особистісно-професійного розвитку; ідеї філософів, соціологів, психологів, педагогів, що визначили сутнісні ознаки феноменів „взаємодія”, „професійна взаємодія”, встановили вимоги до ефективного

обміну інформацією під час взаємодії та суб'єктів взаємодії; наукові здобутки вчених, в яких обґрунтовано доцільність інтерактивних методів навчання для оптимізації професійної комунікативної підготовки майбутніх лікарів, зокрема стоматологів.

2. Готовність майбутніх стоматологів до професійної взаємодії визначено як стійке, цілісне, інтегративне утворення особистості, основою якого є володіння професійно-орієнтованими знаннями, уміннями та особистісними якостями, які забезпечують конструктивну взаємодію в системі професійних відносин й реалізації професійних функцій стоматолога. Зазначена інтегративна характеристика позитивно відображає сформоване прагнення особистості до успіху, самовдосконалення майстерності професійної взаємодії; володіння повною мірою здобутими знаннями щодо професійної взаємодії; визначає сформовану сукупність умінь (комунікативно-мовленнєві, інтерактивні, морально-етичні) та розвинуті особистісні якості (емпатійність, емоційний інтелект, толерантність, рефлексивність). Така готовність є складовою готовності до професійної діяльності, потребує постійного розвитку і вдосконалення у майбутній професійній діяльності.

Обґрунтовано структурні компоненти готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії: *мотиваційний* (потреба у підвищенні майстерності професійної взаємодії, наявність мотивації досягнення, а саме прагнення до успіху, самовдосконалення), *когнітивний* (повнота та міцність знань професійної взаємодії стоматолога), *операційний* (рівень володіння сукупністю вмінь професійної взаємодії: комунікативно-мовленнєві, інтерактивні, морально-етичні, ставлення до моделювання професійних взаємодій), *особистісний* (ступінь сформованості емпатії, рефлексії, емоційного інтелекту, толерантності). Висвітлено сутність рівнів сформованості досліджуваної готовності (низький, достатній та високий), розкрито їх зміст.

3. Теоретично обґрунтовано технологію підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання, яка ґрунтується на системному, діяльнісному, синергетичному, культурологічному, контекстному, особистісно-орієнтованому, аксіологічному підходах, принципах організації навчання (інтерактивності, диверсифікації контексту професійної підготовки, діалогізації, індивідуалізації, толерантності, інтегративності, особистісної свободи) і містить такі етапи: пропедевтичний, змістово-процесуальний, рефлексивно-аналітичний, контрольний-оціночний.

Пропедевтичний етап технології орієнтовано: на теоретико-методичну підготовку викладачів вищого медичного навчального закладу до формування у студентів готовності до здійснення професійної взаємодії; розробку навчально-методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання; виявлення вихідного рівня сформованості у майбутніх стоматологів готовності до професійної взаємодії.

Змістово-процесуальний етап передбачає засвоєння студентами комплексу знань, необхідних для виконання професійних функцій, основу реалізації яких становить взаємодія та формування відповідних умінь, забезпечення активності включення студентів у професійну взаємодію завдяки використанню інтерактивних методів навчання: діалогічно-дискусійних, ігрових, тренінгових, методу ситуативного моделювання.

Рефлексивно-аналітичний етап технології орієнтовано на самоаналіз, самооцінку, самоконтроль, здійснення комплексу моніторингових процедур, спрямованих на визначення рівня сформованості готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії.

Контрольно-оціночний етап передбачає контроль, аналіз отриманих результатів, виявлення недоліків у здійсненні процесу формування готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання, внесення уточнень, визначення перспектив подальшої діяльності як викладачів, так і студентів.

4. Узагальнення результатів експериментальної роботи, їх кількісний і якісний аналіз свідчать про ефективність упровадженої технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання.

У процесі дослідження виявлено позитивну динаміку розвитку готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії, а саме: на 24,3% зросла кількість студентів, що відповідає високому рівню; на 1,4% збільшилась кількість студентів достатнього рівня, і, відповідно, зменшилася кількість студентів, що віднесена до низького рівня – на 25,7%.

За результатами аналізу проведеного дослідження констатовано статистично значущу різницю між показниками експериментальної та контрольної групи після експерименту (емпіричні значення критерію $\varphi_{емп}^* = 4,878$; $\varphi^*_{критич} = 1,64$; $\varphi_{емп}^* > \varphi^*_{критич}$), що свідчить про безумовну ефективність та достовірність обґрунтованої й експериментально перевіреної технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання, а також її навчально-методичного забезпечення.

5. Розроблено комплекс навчально-методичних матеріалів для викладачів медичних вишів щодо підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання, який містить банк тренінгових програм, комплекс ділових і рольових ігор, навчальних проектів, ситуаційних вправ, завдання для самостійної роботи студентів. Дібрано та адаптовано пакет діагностичних матеріалів для визначення рівня сформованості готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії, розроблено програму діяльності дискусійного клубу „Оратор”.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії у вищих медичних навчальних закладах. Перспективу подальших розвідок вбачаємо в аналізі шляхів професійної самореалізації майбутніх стоматологів в лікувальних установах України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ*Статті в наукових фахових виданнях*

- 1. Устименко Ю.С.** Тренінг як засіб підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів до професійної взаємодії / Ю.С. Устименко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя: КПУ, 2015. – Вип. 44 (97). – С. 338–344.
- 2. Устименко Ю.С.** Інтерактивні технології як засоби підготовки студентів вищих медичних навчальних закладів до професійної взаємодії / Ю.С. Устименко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. праць / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2015. – Вип. 45 (98). – С. 505–512.
- 3. Устименко Ю.С.** Історичні витоки становлення професії стоматолога як суб'єкта професійної взаємодії / Ю.С. Устименко // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць / за заг. ред. проф. В.І. Сипченка. – Вип. LXXV. – Слов'янськ : ДДПУ, 2016. – С. 132–140.
- 4. Устименко Ю.С.** Щодо проблеми використання інтерактивних методів навчання в процесі підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії / Ю.С. Устименко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2016. – № 3 (300) квітень – Ч. 2. – С. 275–282.
- 5. Устименко Ю.С.** Мотиваційно-цільовий складник технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання / Ю.С. Устименко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць / редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2016. – Вип. 47 (100). – С. 368–375.
- 6. Устименко Ю.С.** Особливості професійної взаємодії стоматологів / Ю.С. Устименко // Вісн. Дніпропетр. ун-ту імені Альфреда Нобеля: Серія: Педагогіка і психологія. Педагогічні науки. – 2016. – № 1 (11). – С. 365–372.
- 7. Устименко Ю.С.** Діагностичний інструментарій щодо визначення рівнів сформованості готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання / Ю.С. Устименко // Наук. зап. Бердян. держ. пед. ун-ту. Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Вип. 1. – Бердянськ : БДПУ, 2016. – С. 273–279.
- 8. Устименко Ю.С.** Філософські, соціологічні й психологічні витоки проблеми взаємодії / Ю.С. Устименко // Наукові праці : науково-метод. журнал. – Вип. 257. Т. 269. Педагогіка. – Миколаїв. – Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – С. 93–97.
- 9. Устименко Ю.С.** Компонентно-структурний аналіз готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії / Ю.С. Устименко // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. – Кременчук: КрНУ, 2016. – Вип. 2 (97), Ч. 2. – С. 112–118.

Статті в зарубіжних виданнях

10. Устименко Ю.С. Содержательно-процессуальный этап технологии подготовки будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию средствами интерактивных методов обучения / Ю.С. Устименко // East European Scientific Journal Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe. – 2016. – 5 (9), Vol. 3. – Warszawa, Polska. – S. 113–115.

Статті та тези в збірниках матеріалів науково-практичних конференцій

11. Устименко Ю.С. Використання інтерактивних технологій у підготовці майбутніх фахівців медичного профілю / Ю.С. Устименко // III осінні наукові читання: тези доп. Міжнар. наук-практ. конф. (Київ, 25 жовтня 2014 р.). – К.: Центр наук. публікацій, 2014. – С. 76–80.

12. Устименко Ю.С. Використання діалогічно-дискусійних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх лікарів / Ю.С. Устименко // Нове у педагогіці та психології сучасного світу: тези доп. Міжнар. наук-практ. конф. (Львів, 28–29 листоп. 2014 р.). – Л.: ГО „Львівська педагогічна спільнота”, 2014. – С. 124–127.

13. Устименко Ю.С. Щодо формування культури професійного діалогу у процесі навчання іноземних студентів медичних ВНЗ / Ю.С. Устименко // Сучасні соціально-економічні системи та проблеми освітології: тези доп. міжвуз. наук.-практ. конф. аспірантів та молодих учених (Дніпропетровськ, 25 квітня 2015 р.). – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2015. – С. 153–156.

14. Устименко Ю.С. Діалогічно-дискусійні технології у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців медичного профілю / Ю.С. Устименко // Актуальні проблеми навчання іноземних студентів: тези доп. міжвузів. наук-практ. конф. (Дніпропетровськ, 15 травня 2015 р.) – Дніпропетровськ: ВТК «Друкар» ДЗ «ДМА МОЗУ», 2015. – С. 118–119.

15. Устименко Ю.С. Використання технологій колективно-групового навчання у процесі формування культури професійного діалогу іноземних студентів-медиків / Ю.С. Устименко // Дослідження різних напрямів розвитку психології та педагогіки: тези доп. Міжнар. наук-практ. конф. (Одеса, 20–21 листоп. 2015 р.). – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2015. – С. 112–114.

16. Устименко Ю.С. Формування культури професійного діалогу в іноземних студентів медичних спеціальностей засобами технологій опрацювання дискусійних питань / Ю.С. Устименко // Особистість, сім'я і суспільство: питання педагогіки та психології: тези доп. Міжнар. наук-практ. конф. (Львів, 27–28 листоп. 2015 р.). – Л.: ГО „Львівська педагогічна спільнота”, 2015. – С. 108–112.

17. Устименко Ю.С. Формування культури професійного діалогу іноземних студентів-медиків засобами технологій ситуативного моделювання / Ю.С. Устименко // Історичні, філософські, мовні і методологічні тенденції розвитку сучасної освіти: матеріали Всеукр. наук-практ. конф. студентів і

молодих науковців (Харків, 3 – 4 груд. 2015 р.). – Харків : ФОП Бровін О.В., 2015. – С. 38–40.

18. Устименко Ю.С. Технологія модерації у процесі підготовки майбутніх медиків до професійної взаємодії / Ю.С. Устименко // Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування / тези доп. Міжнар. наук-практ. конф. (Львів, 25–26 груд. 2015 р.). – Л.: ГО „Львівська педагогічна спільнота”, 2015. – С. 113–115.

19. Устименко Ю.С. Технологія підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання: сутність та методологічні засади / Ю.С. Устименко // Вища освіта: проблеми та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (Дніпропетровськ, 31 бер. 2016 р.). – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2016. – С. 165–169.

20. Устименко Ю.С. Проблема взаємодії, професійної взаємодії у поглядах психологів / Ю.С. Устименко // Практична психологія у сучасному вимірі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (Дніпропетровськ, 24 бер. 2016 р.). – Дніпропетровськ: Університет імені Альфреда Нобеля, 2016. – С. 165–169.

21. Устименко Ю.С. Методологічні підходи побудови технології підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання / Ю.С. Устименко // Історичні, мовні і методологічні тенденції розвитку сучасної освіти: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (Харків, 7–8 квітня 2016 р.). – Х.: ФОП Бровін О.В., 2016. – С. 98–101.

Устименко Ю.С. Підготовка майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Університет імені Альфреда Нобеля. – Дніпро, 2017.

Дисертацію присвячено проблемі підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання.

Досліджено теоретичні засади підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії, обґрунтовано сутність, структуру, критерії та рівні готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії.

Теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено технологію підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання на підставі системного, діяльнісного, синергетичного, культурологічного, контекстного, особистісно-орієнтованого, аксіологічного підходів, яка містить такі етапи: пропедевтичний, змістово-процесуальний, рефлексивно-аналітичний, контрольньо-оціночний. Розроблено програму та навчально-методичне забезпечення спецкурсу „Професійна взаємодія стоматологів”, комплекс науково-методичних матеріалів для викладачів вишів щодо формування готовності майбутніх стоматологів до професійної взаємодії, програму діяльності дискусійного клубу „Оратор”.

Ключові слова: взаємодія, професійна взаємодія, майбутні стоматологи, готовність майбутніх стоматологів до професійної взаємодії, технологія підготовки майбутніх стоматологів до професійної взаємодії засобами інтерактивних методів навчання.

Устименко Ю.С. Подготовка будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию средствами интерактивных методов обучения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Университет имени Альфреда Нобеля. – Днепро, 2017.

Диссертация посвящена проблеме подготовки будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию средствами интерактивных методов обучения.

Обоснована сущность готовности будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию, которая рассматривается как устойчивое, целостное, интегративное образование личности, базирующееся на владении профессионально ориентированными знаниями, умениями и личностными качествами, которые обеспечивают конструктивное взаимодействие в системе профессиональных отношений и реализацию профессиональных функций стоматолога.

Определены структурные компоненты готовности будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию: (мотивационный, когнитивный, операционный, личностный). Раскрыта сущность уровней сформированности исследуемой готовности (низкий, достаточный и высокий), раскрыто их содержание.

Теоретически обоснована и разработана технология подготовки будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию средствами интерактивных методов обучения, основанная на системном, деятельностном, синергетическом, культурологическом, контекстном, личностно-ориентированном, аксиологическом подходах.

Раскрыта сущность этапов разработанной технологии: пропедевтического (теоретико-методическая подготовка преподавателей высшего медицинского учебного заведения к формированию у студентов готовности к осуществлению профессионального взаимодействия; разработка учебно-методического обеспечения процесса подготовки будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию средствами интерактивных методов обучения; мониторинг исходного уровня сформированности у будущих стоматологов готовности к профессиональному взаимодействию); содержательно-процессуального (усвоение студентами комплекса знаний, необходимых для выполнения профессиональных функций, в основе реализации которых – взаимодействие и формирование соответствующих умений; обеспечение активности студентов благодаря использованию интерактивных методов обучения); рефлексивно-аналитического (самоанализ, самооценка, самоконтроль;

комплекс мониторинговых процедур, направленных на определение уровня сформированности готовности будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию); контрольно-оценочного (контроль, анализ полученных результатов, выявление недостатков в осуществлении процесса формирования готовности будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию).

Экспериментально доказана эффективность разработанной технологии подготовки будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию средствами интерактивных методов обучения.

Ключевые слова: взаимодействие, профессиональное взаимодействие, будущие стоматологи, готовность будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию, технология подготовки будущих стоматологов к профессиональному взаимодействию средствами интерактивных методов обучения.

Ustymeko Y. S. Preparation of future dentists for professional interaction by interactive methods of teaching. – The manuscript.

The thesis for the scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04. – Theory and Methods of Professional Education. – Alfred Nobel University, Dnipro. – Dnipro, 2017.

The dissertation is devoted to the preparation of future dentists for professional interaction using interactive methods of teaching.

Theoretical foundations of preparation of future dentists for professional interaction have been investigated. The essence, structure, criteria and levels of readiness of future dentists for professional interaction have been substantiated.

The technology of preparation of future dentists for professional engagement using interactive methods of teaching grounded on systems, functional, synergetic, cultural, context, person oriented, axiological approaches has been substantiated, developed and experimentally tested. The technology includes such stages as propaedeutic, context and procedural, reflexive and analytical, control and evaluating. The following methodological support has been developed: programme and educational materials for special course of study “Professional communication of dentists”, set of research and methodological materials directed to the formation of readiness of future dentists for professional interaction and addressed to the teachers of higher school, programme of discussion club “Orator”.

Key words: interaction, professional interaction, future dentists, readiness of future dentists for professional interaction, technology of preparation of future dentists for professional interaction *using interactive methods of teaching.*

Наукове видання

УСТИМЕНКО ЮРІЙ СЕРГІЙОВИЧ

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ
ВЗАЄМОДІЇ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Підписано до друку 19.01.2017 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Оперативна поліграфія.
Ум.-др. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,95. Тираж 110 пр. Зам. № 000.

Віддруковано